

Перший крок до шкільної зрілості

Вступ дитини до школи означає для неї перехід до нового ,чи змістом життя — навчальної діяльності, а для неї самої — до учіння. Це потребує відповідних змін у свідомості, у ставленні до навколишнього світу, до інших людей і до самої себе. У ході освітнього процесу в дошкільному закладі свідомість дитини має бути підготовлена до сприйняття учіння як соціальне значущої діяльності, так само важливої, як праця дорослих.

Перехід дитини у школу необхідно розглядати не як зміну ігор і занять у дитячому садку на серйозну роботу на уроці і необхідність виконувати домашні завдання. Це початок нового етапу у житті дитини. Відбувається зміна всього способу життя, турбот і інтересів дитини, її діяльності, самопочуття у новому колективі однолітків, відносин з людьми, що її оточують, і, зрештою, власної соціальної позиції. Цей новий етап життя вимагає точного і постійного дотримання досить жорсткого

порядку в часі, використання і збереження речей теж у певному порядку, Сама навчальна діяльність, яка є провідною для школярів, теж регламентована: потрібно писати лише ті знаки, і так, і там, і в тій послідовності, як диктує вчитель, Шкільному життю має підпорядкуватися весь час дитини, весь новий розпорядок дня. Різко змінюється мікроклімат, зміст і характер взаємин дитини з близькими дорослими, новими товаришами по класу, дорослими у школі. Усі ці нові деталі дитячого життя природно змінюють і ставлення дитини до себе: поступове усвідомлення нових обов'язків, нових прав, нового статусу «я — школяр» — перший крок до шкільної зрілості. Майстерність виховного впливу дорослих, як неодноразово наголошував Григорій Костюк, полягає у пробудженні й спрямуванні саморуху, саморозвитку, самостійної діяльності дитини, її пізнавальної активності, творчої ініціативи у розв'язанні як життєвих, так і спеціально створених дорослим ситуацій. У дошкільному дитинстві пізнавальний інтерес виникає й розвивається не сам собою, а лише за умови спілкування з близькими дорослими, які і є прикладом для наслідування. Провідна роль дорослого залишається такою і впродовж молодшого шкільного віку. Поради видатного психолога щодо організації самого процесу пізнання з метою його розвивального впливу на дитину (уважне ставлення до запитань, заохочення до роздумів,

спостереження і висновків, правильні і доступні для розуміння відповіді на запитання, читання та розповіді про світ природи тощо) і сьогодні мають бути визначальними під час створення розвивального середовища у дошкільному закладі. Основною метою має стати пошук такого способу організації життя дітей у групі, щоб світ перед ними відкривався у живих барвах, яскравих і ніжних звуках, через казку, гру, через неповторну дитячу творчість. Маємо пробудити у кожної дитини джерело мислення та мовлення, щоб вона відчула себе дослідником і мудрим мислителем, щоб власне досягнення викликало трепет серця і гартувало волю. Таким має бути зрілий дошкільник напередодні шкільного життя.

Психічні новоутворення дитини старшого дошкільного віку

У шестирічному віці помітно вдосконалюються пізнавальні процеси. Значно зростають гострота зору, чутливість розрізнення кольорів і їх відтінків, розвивається фонематичний і звуковисотний слух, рука перетворюється в орган активного дотику і практичної дії. Збільшується чутливість аналізаторів, що є результатом збагачення дітьми власного чуттєвого досвіду.

Для шестирічних дітей характерні більша активність, довільність, цілеспрямованість сприймання. Протягом дошкільного віку неухильно збільшується тривалість розглядання зображень (від 6 до 12 хвилин), дитина поступово навчається координувати свій зір з рухами

руки, вдається до спеціальних прийомів детального обстеження предмета. Значно зростає роль розумових процесів: пізнаючи предмети, старші дошкільники порівнюють їх, спираючись на наявні знання, обґрунтовують свою думку, хоча при цьому ще не завжди вміють відділити то, що бачать, від того, що знають про даний об'єкт. Діти все частіше помічають зміни у навколишньому світі без спеціальних запитань дорослих.

Розвивається наочно-дійове мислення дитини, виникають його нові форми. Мислення стає образно-мовленнєвим — спирається на образи уявлень і здійснюється за допомогою слів. Воно набуває певної самостійності: поступово відокремлюючись від практичних дій, переходить у власне розумовий процес, спрямований на розв'язання пізнавальних завдань. У зв'язку з цим зростає роль мовлення, за допомогою якого діти починають мислити подумки, оперувати різними поняттями, зіставляти їх, розкривати властивості і зв'язки, розмірковувати.

Висловлювання старших дошкільників під час розв'язання ними практичних завдань виконують функцію планування. Дітям поступово стають доступними не лише зовнішні зв'язки між предметами і явищами, а й більш приховані, глибокі, істотні. У шестирічної дитини інтенсивно збагачується словник: він налічує 3500 — 4000 слів. Крім іменників і дієслів, дитина уже вживає прикметники, прислів'я,

використовує вставні слова, робить значний крок уперед в оволодінні граматичною структурою простих і складних речень. Розвивається внутрішнє мовлення, яке стає способом становлення і формою функціонування внутрішніх розумових дій. Його поява свідчить про розвиток словесно-логічного мислення, яке виділяється з практичної діяльності, стає більш абстрактним і узагальненим. Внутрішнє мовлення дитини формується у процесі оволодіння зовнішнім (звуковим) мовленням і є результатом його Інтеріоризації А водночас — важливим засобом перетворення зовнішніх практичних дій у внутрішні ідеальні дії. Розвивається і так зване чуття мови, яке допомагає дитині успішніше користуватися мовленням, виправляти помилки не лише свої, а й товаришів. До шести років помітно зростають можливості пам'яті: збільшується обсяг усього того, що дошкільник може запам'ятати, зберегти і відтворити, тривалість збереження і точність відтворення. У шести-семирічних дітей часто виявляють уже не механічну, а смислову пам'ять, що дає їм змогу запам'ятовувати значно більше, ніж: раніше. Вихователь повинен завжди мати на увазі: для дошкільника характерно легко запам'ятовувати те, що справляє сильне враження, а отже важливо слідкувати за тим, щоб необережним словом не злякати малого, не викликати неприязнь до чогось. Слід збагатити дітей зрозумілими, корисними знаннями, якими вони

користуватимуться у своїх іграх, бесідах, малюнках, які необхідні їм для подальшого розумового і морального розвитку.

Увага дошкільників, як відомо, ще дуже нестійка, здатність зосереджуватися — незначна. Діти часто відволікаються з будь-якого приводу. Разом з тим у шість років розвиток довільної уваги досягає такого рівня, що дошкільники можуть концентруватися на об'єктах, які відповідають потребам їхньої діяльності. Вони вчаться бути уважними. Проте це не означає, що зникає мимовільна увага. Навпаки — так само розвивається, набуває більшої стійкості і обсягу.

Центральним новоутворенням психічного розвитку дітей дошкільного віку є уява. Інтенсивне формування всіх видів уяви, зокрема довільної і творчої, починається у шестирічному віці. Уявні образи у дошкільників яскраві, емоційно насичені, але недостатньо керовані. Основна лінія розвитку уяви — поступове підкорення свідомим намірам, перетворення її у засіб відтворення певних задумів.

Удосконалюється вся психічна діяльність дитини.

Головне досягнення її розвитку наприкінці дошкільного віку полягає у тому, що чимало дій і рухів уже контролюються свідомістю. Оволодіння вмінням довільно регулювати свою поведінку — найбільш істотний показник загального розвитку, свідчення готовності до навчання у школі. І все ж саморегуляція у шестирічних ще не досконала: нерідко діти порушують

дисципліну, підкоряють свою поведінку миттєвому бажанню, їхні рухи часто досить імпульсивні. Знання цієї закономірності ставить перед вихователем складні і відповідальні завдання — формувати у дошкільників організованість, зібраність, дисциплінованість.

У ході пізнання дошкільником навколишньої дійсності й участі у різних видах діяльності багатшає його емоційне життя. Розширення досвіду спілкування, нагромадження знань, розвиток інтересів сприяють виникненню нових почуттів. Нове, несподіване, незвичне викликає подив, допитливість; долаття перешкод — задоволення і радість. Музичні заняття, слухання художніх творів, казок, спостереження за явищами природи, ігри-драматизації, зображувальна діяльність розвивають естетичні почуття. Діти вчаться бачити прекрасне у житті, насолоджуватися ним. Серйозні зміни відбуваються й у сфері моральних почуттів: вони стають багатшими за змістом, чіткішими за проявами. Дитина починає не лише розуміти моральний зміст деяких дій, а й ставитися до них емоційно, переживати їх. Під впливом виховання формуються почуття дружби, товариськості, взаємодопомоги; розвивається відповідальне ставлення до дорученої справи. У цьому віці вже яскравіше проявляються зачатки почуття обов'язку: дитина починає усвідомлювати необхідність та загальнообов'язковість правил поведінки в суспільстві і

більшою мірою підкоряє їм свої дії і вчинки, зростає її здатність до самооцінки.

Характерна особливість психіки дітей дошкільного віку — значна емоційна збудливість, нестриманість, недостатня емоційна стійкість, що й повинен обов'язково враховувати педагог, добираючи засоби виховного впливу. Разом з тим вітчизняні психологи зазначають послаблення у шестирічних дітей імпульсивності в емоційних реакціях. Поряд зі швидкою зміною переживань спостерігається відносна стійкість дитячих почуттів, дитина робить спроби регулювати прояви своїх емоцій, її почуття вже менш ситуативні, більш узагальнені.

Для старшого дошкільного віку характерне виникнення нової соціальної ситуації розвитку. У дитини з'являються елементарні обов'язки, змінюються способи її життя, зміст і форми спілкування з іншими людьми, що породжує нові потреби, інтереси й наміри. Спільна з дорослим діяльність змінюється самотійним виконанням його вказівок. Разом з тим значно зростає інтерес до світу дорослих, їхньої діяльності, взаємин, прагнення долучитися до цього. Виникають певні взаємини з однолітками: з'являється стійке бажання погратися разом, щось розповісти товаришеві, виконати з ним трудове доручення, потурбуватися про нього, допомогти йому.

Накопичуючи соціальний досвід, досвід спілкування, дитина наприкінці дошкільного віку користується все

більш узагальненими правилами і все ширше вдається до знайомих критеріїв оцінок, щоб виявити своє ставлення до різних людей — рідних і чужих, реальних і вигаданих. На цій основі ґрунтується моральне ставлення до тих, хто її оточує.

